

نظرات کتابداران و کارکنان کتابخانه‌های دانشگاه‌های اصفهان و علوم پزشکی اصفهان در خصوص ضرورت مؤلفه‌های مجموعه‌گستری Stuart Lee در کتابخانه‌های دانشگاهی*

مریم اقارب‌پرست^۱، احمد شعبانی^۲، هادی شریف‌مقدم^۳، فاطمه نادری خراجی^۴

مقاله پژوهشی

چکیده

مقدمه: یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین کار کتابخانه‌ها، گزینش مواد و منابع اطلاعاتی برای مجموعه‌ی کتابخانه‌ها می‌باشد. هدف این پژوهش، شناسایی نظرات کتابداران و کارکنان دانشگاه‌های اصفهان و علوم پزشکی اصفهان در خصوص ضرورت مؤلفه‌های مجموعه‌گستری Lee در کتابخانه‌های دانشگاهی بود.

روش بررسی: نوع مطالعه، توصیفی-پیمایشی و ابزار گردآوری اطلاعات، پرسش‌نامه بود. جامعه‌ی مورد پژوهش ۱۲۹ نفر از کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه اصفهان و علوم پزشکی اصفهان در سال ۹۰-۱۳۸۹ بود که حجم نمونه ۸۶ نفر محاسبه شد و تعداد ۷۶ پاسخ‌نامه عودت داده شد. به منظور تعیین روایی، پرسش‌نامه در اختیار متخصصین و استادان کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه اصفهان و علوم پزشکی اصفهان قرار گرفت و پیشنهادهای اصلاحی آنان اعمال شد و پایایی آن با استفاده از ضریب Cronbach's alpha معادل ۰/۹۶ محاسبه گردید. تحلیل‌های این پژوهش به کمک آمار توصیفی و استنباطی و با استفاده از نرم‌افزار SPSS صورت گرفت.

یافته‌ها: حدود ۵۹/۲ درصد از کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان دارای خط‌مشی مدونی برای مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی هستند. ۴۰/۵ درصد بر این عقیده بودند که اهداف و وظایف کلان سازمان مادر و جنبه‌های مختلف آن در برنامه‌ی تخصیص بودجه گنجانده می‌شود. در اولویت‌بندی انتشارات، قیمت منابع ۴۷/۹ تأثیر داشت. منابع الکترونیکی ادواری نسبت به سایر منابع دارای اولویت بیشتری بود.

نتیجه‌گیری: کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان روند رو به رشدی را در زمینه‌ی مجموعه‌سازی برداشته‌اند، اگر چه تا مطلوبیت کامل مسیری طولانی در پیش است.

واژه‌های کلیدی: مجموعه‌سازی؛ منابع الکترونیکی؛ منابع اطلاعاتی؛ کتابخانه‌ی دانشگاهی؛ کتابداران

دریافت مقاله: ۱۳۹۱/۲/۲

اصلاح نهایی: ۱۳۹۱/۸/۱۵

پذیرش مقاله: ۱۳۹۱/۹/۲۶

ارجاع: اقارب‌پرست مریم، شعبانی احمد، شریف‌مقدم هادی، نادری خراجی فاطمه. نظرات کتابداران و کارکنان کتابخانه‌های دانشگاه‌های اصفهان و علوم پزشکی اصفهان در خصوص ضرورت مؤلفه‌های مجموعه‌گستری Stuart Lee در کتابخانه‌های دانشگاهی. مدیریت اطلاعات سلامت ۱۳۹۲؛ ۱۰ (۱): ۱-۱۰

* این مقاله حاصل پایان‌نامه‌ی دانشجویی در مقطع کارشناسی ارشد می‌باشد و از هیچ سازمانی کمک مالی صورت نگرفته است.

۱- کارشناس ارشد، کتابداری و علوم اطلاع‌رسانی، دانشکده‌ی ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه پیام نور مشهد، مشهد و کتابدار، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

۲- استاد، کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده‌ی علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران (نویسنده‌ی مسؤول)
Email: shabania@edu.ui.ac.ir

۳- دانشیار، مدیریت و فناوری اطلاعات، دانشکده‌ی ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه پیام نور مشهد، مشهد، ایران

۴- کارشناس ارشد، کتابداری و علوم اطلاع‌رسانی، دانشکده‌ی علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

مقدمه

پیش از این منابع اطلاعاتی کتابخانه‌ها را کتاب، نشریات ادواری و مواد دیداری و شنیداری تشکیل می‌داد. پیشرفت‌های اخیر در فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات، کتابخانه‌ها را تحت تأثیر قرار داده است که از نتایج آن پیدایش کتابخانه‌های دیجیتالی می‌باشد.

تحقیقات متعددی در زمینه‌ی روش‌های توسعه‌ی منابع

اطلاعاتی الکترونیکی انجام پذیرفته است. کتابخانه‌ها تلاش بوده‌اند که با جامعه‌ی رو به رشد همگام شوند و همواره سعی دارند که نقش پویای خود را در جامعه‌ی امروزی به خوبی ایفا کنند. کتابداران در مجموعه‌گستری خود سعی دارند تا با در نظر گرفتن بودجه‌ی موجود، مجموعه‌ای متناسب تهیه کنند. از دیدگاه پدیدارشناسانه، نظیر نگرشی که Atkinson (به نقل از افشار) پیشگام آن است، انتخاب، هسته‌ی اصلی و گوهر فرایند مجموعه‌سازی را تشکیل می‌دهد. تمامی مراحل قبل از آن مانند نیازسنجی، تدوین خط‌مشی و مراحل بعد از آن نظیر فراهم‌آوری و حفاظت، فرایندی است که به ترتیب، به انتخاب منجر شود و سپس برای تحقق آن رخ می‌دهد. به عبارتی در زنجیره‌ی اعمالی که مجموعه‌سازی را تشکیل داده است، مرحله‌ی انتخاب زمان تصمیم‌گیری می‌باشد و لحظه‌ای است که انتخابگر به نمایندگی از جامعه از میان جهان مفروض پیام‌های مضبوط، پاره‌ای را بر می‌گزیند و در یک مجموعه وارد و درج می‌کند تا در آینده مورد استفاده قرار گیرد (۱).

در انتخاب منابع اطلاعاتی برای کتابخانه‌ها، علاوه بر رعایت توازن در مجموعه، باید تناسب آن با نیاز جامعه‌ی استفاده‌کننده رعایت شود. منابع الکترونیکی، به ویژه پایگاه‌های مجلات علمی، بخشی مهم از کتابخانه‌های دانشگاهی و از مهم‌ترین منابع کسب اطلاعات علمی دوره‌ی معاصر است.

در بیشتر مراکز دانشگاهی، سرعت عمل در تهیه‌ی مقالات در حوزه‌های علوم، فن‌آوری، حقوق و پزشکی عامل اصلی تقاضا برای افزایش دسترسی به نشریات الکترونیکی است (۲). امروزه منابع الکترونیکی به دلیل دسترس‌پذیری نامحدود زمانی و مکانی، مورد توجه کتابداران قرار گرفته‌اند، هر چند «دسترسی به اطلاعات» به جای حفظ و نگهداری یکی از هدف‌های اصلی و مهم کتابخانه‌ها می‌باشد و نقش فراهم‌آوری و ارتباط آن با مسأله «دسترسی» با تأکید بر فراهم‌آوری به منظور نگهداری، در معرض تغییر و تحول قرار گرفته است. از سوی دیگر انتخاب بهترین و مناسب‌ترین منابع اطلاعاتی، از میان انبوه عظیم مدارک و منابع اطلاعاتی (اعم از چاپی و غیر چاپی) متناسب با بودجه‌های موجود،

کاری پرفراز و نشیب محسوب می‌شود (۳).

تهیه‌ی خط‌مشی مدون مجموعه‌سازی که در آن تمام مسایل مربوط به برنامه‌ریزی سیاست‌های مالی، انتخاب و سفارش و تهیه‌ی منابع اطلاعاتی لحاظ شده باشد، از مهم‌ترین و اساسی‌ترین برنامه‌های مجموعه‌سازی کتابخانه‌ها است.

در حال حاضر بیشتر کتابخانه‌های دانشگاهی از نظام‌های رایانه‌ای در کتابخانه‌ها بهره می‌برند. کتابداران، به حفظ و امانت منابع با شیوه‌های سنتی توجهی ندارند، بلکه بیشتر به دسترس‌پذیری و توسعه‌ی خدمات می‌اندیشند (۴). با پیشرفت فن‌آوری در کتابخانه‌های عصر حاضر، منابع الکترونیکی حاوی جایگاه مهمی شده‌اند و سیاست دسترسی به اطلاعات از نقش مهمی برخوردار شده است. در گذشته کتابخانه‌ها، با تهیه‌ی نسخه‌های محدودی از یک کتاب امکان پاسخ‌گویی گسترده را نداشتند، ولی منابع الکترونیکی به طور همزمان برای کاربران متعددی قابل استفاده است. با گزینش و مجموعه‌سازی مناسب منابع مذکور در کتابخانه‌های دانشگاهی، علاوه بر صرفه‌جویی در فضا، از نظر مالی نیز به کاهش هزینه منتهی خواهد شد.

با پیشرفت فن‌آوری در کتابخانه‌های عصر حاضر، کتاب جای خود را به منابع الکترونیکی داده است. حجم انبوه اطلاعات، گزینش و تهیه‌ی همه‌ی منابع را برای کتابخانه‌ها به طور تقریبی دشوار ساخته است. سیاست دسترسی به اطلاعات جایگزین حفظ و نگهداری منابع شده است. با تأثیر کتابخانه‌ها و فن‌آوری در عصر جدید، به کمک منابع الکترونیکی در هر زمان و مکان قادر به رفع نیازهای علمی خود هستیم. در گذشته کتابخانه‌ها، با تهیه‌ی نسخه‌های محدودی از یک کتاب امکان پاسخ‌گویی گسترده را نداشتند، ولی منابع الکترونیکی به طور همزمان برای کاربران متعدد قابل استفاده است. با گزینش و مجموعه‌سازی مناسب منابع الکترونیکی در کتابخانه‌های دانشگاهی، علاوه بر صرفه‌جویی در فضا، از نظر مالی نیز صرفه‌جویی کرده‌ایم. بر این مبنا با شناسایی دیدگاه کتابداران و مدیران درباره‌ی مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی، می‌توان گام مؤثرتری در این زمینه برداشت.

در همین راستا، مؤلفه‌های Lee یکی از نکات اصلی

جایگزینی منابع موجود با منابع جدید، بررسی هزینه‌ی سودمندی این منابع به منظور بهره‌برداری مطلوب از بودجه‌ی موجود، از فعالیت‌های کتابخانه‌های امروزی است. در این بخش به چند نمونه از مطالعاتی که بر روی این مقوله انجام گرفته است، اشاره می‌شود.

در این زمینه در ابعاد داخلی نوری‌زاده قصری (۵) به وضعیت تهیه و خرید منابع الکترونیکی، ماهرالنقش (۶) به بررسی روش‌های توسعه‌ی منابع اطلاعاتی الکترونیکی، حمیدی (۷) به معیارهای انتخاب و ارزیابی نشریات الکترونیکی لاتین، بیگدلی و زارعی (۸) به خطمشی مجموعه‌گستری، رسولی آزاد و حسن‌خانی (۹) و شه‌میرزادی و فهیم‌نیا (۳) به دیدگاه‌های متنوع در مجموعه‌سازی در کتابخانه‌های تخصصی و دانشگاهی در ابعاد منابع چاپی و الکترونیکی مبادرت کرده‌اند.

در متون خارجی، Premchand پژوهشی با عنوان «بررسی شکاف میان منابع چاپی و الکترونیکی در کتابخانه‌ی دانشگاه‌های چند محوطه‌ای» انجام شده است. این پژوهش چند مرحله‌ی کلیدی را ارایه کرد که کتابخانه‌ها به هنگام تغییر مجموعه‌های خود از منابع چاپی به منابع دوگانه‌ی چاپی-الکترونیکی باید استفاده کنند (۱۰).

Martin و Zaghoul در بررسی خود با عنوان برنامه‌ریزی برای کسب قابلیت‌های اصلی مجموعه‌سازی منابع اطلاعاتی، به ایجاد مجموعه‌ی منسجمی از منابع اطلاعاتی و تهیه‌ی طرحی برای فراگیری این مجموعه توسط کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی مبادرت کرده‌اند (۱۱).

Kanwal پژوهشی با عنوان «کتابخانه‌های دانشگاهی در پاکستان و جایگاه سیاست مجموعه‌سازی: بررسی دیدگاه‌های مدیران کتابخانه‌ای» انجام داد و به طور خلاصه به شرح روند توسعه‌ی نقش دانشگاه‌های معاصر و کتابخانه‌های آن‌ها در آن کشور پرداخته است (۱۲).

Schleper و Blake مقاله‌ای با عنوان «از اطلاعات تا تصمیم‌گیری: استفاده از نتایج مطالعات و آمار به منظور تصمیم‌گیری در مورد نحوه‌ی مدیریت مجموعه‌سازی» به رشته‌ی تحریر درآورده‌اند. آن‌ها بیان کرده‌اند که چگونه

دخیل در مجموعه‌گستری است که توان توصیف و بسط مطلوبی از تبیین موضوع را فراهم می‌آورد. این مؤلفه‌ها به شرح زیر می‌باشد:

- تدوین خطمشی مجموعه‌سازی: رویه‌ای استاندارد در فرایند مجموعه‌سازی سنتی محسوب می‌شود.

- تخصیص منابع و نگهداری سابقه‌ای از بودجه: نظام‌های مالی که اکثر مؤسسات تحت آن عمل کرده‌اند، نیازمند تنظیم بودجه و بازبرقراری اشتراک منابع که اغلب بر اساس سالانه عمل می‌شود.

- آگاهی از وجود منابع اطلاعاتی: تبلیغ برای منابع چاپی و الکترونیکی بسیار شبیه به هم می‌باشد، هر چند در منابع الکترونیکی به نظر می‌رسد که تبلیغات گسترده‌تری صورت می‌گیرد.

- ارزیابی انتشارات: ارزیابی منابع چاپی و الکترونیکی که به منظور مشخص کردن ارزش خریداری آن‌ها صورت می‌گیرد.

- اولویت‌بندی انتشارات: لازم است که مجموعه‌سازان سیاهه‌ای از منابع و موضوعات مورد نیاز کتابخانه را تهیه کنند و آن‌ها را اولویت‌بندی نمایند.

- تجدید اشتراک: تجدید اشتراک، کامل کننده‌ی چرخه‌ی مجموعه‌سازی است (۴).

در تحقیق حاضر با استفاده از مؤلفه‌ها و عناصر یاد شده، تأثیر عوامل مؤثر بر بهبود مجموعه‌سازی از سوی مدیران، کتابداران و کارکنان کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفته است. مدیران کتابخانه‌های دانشگاهی با احراز دانش کافی در زمینه‌ی مجموعه‌سازی، می‌توانند هنگام خرید، اشتراک و امانت منابع اطلاعاتی نیازهای جامعه‌ی استفاده‌کننده را بهتر بشناسند و گام‌های مؤثری در تدوین خطمشی متناسب با جامعه‌ی استفاده‌کننده بردارند.

تحقیقات متعددی در حوزه‌ی مجموعه‌سازی منابع چاپی و الکترونیکی صورت گرفته است و کتابداران در صدد بهبود روند حاکم بر وضعیت فراهم‌آوری و تهیه و خرید منابع کتابخانه‌ای می‌باشند. آگاهی از وجود شکل‌های خاصی از منابع کتابخانه‌ای و پیگیری در باب مزایا و معایب آن‌ها،

می‌توان از این اطلاعات به منظور تصمیم‌گیری در مورد نحوه‌ی مدیریت مجموعه‌سازی بهره‌برد (۱۳).

Tonta در پژوهشی با عنوان «مجموعه‌سازی منابع اطلاعاتی الکترونیکی در کتابخانه‌های دانشگاه ترکیه» نشان داد که با توجه به رشد روزافزون رسانه‌های چاپی و الکترونیکی، حتی کتابخانه‌هایی که بودجه‌های کلانی را به مجموعه‌سازی تخصیص داده‌اند، در مواجهه با کنترل این افزایش با مشکلاتی رویاروی هستند. با این حال توسعه و پیدایش فن‌آوری‌های جدید، امکان اجرای پروژه‌های ابتکاری جهت همکاری‌های بین کتابخانه‌ای را به وجود آورده است (۱۴).

آن چه از مطالعات انجام شده آشکار است، این که کتابخانه‌ها در ابعاد متفاوتی به بررسی وضعیت تهیه و خرید منابع الکترونیکی، روش‌های توسعه‌ی منابع الکترونیکی اطلاعاتی، معیارهای انتخاب و ارزیابی نشریات الکترونیکی مبادرت کرده است و همواره مراحل متنوعی برای تهیه و تدوین منابع دوگانه‌ی چاپی-الکترونیکی مدنظر دارد، ضمن آن که در مسیر همگام‌سازی خود با پیشرفت‌های علمی و تکنولوژی، جنبه‌های منابع مالی را نیز مورد توجه قرار می‌دهد. پژوهش‌های مختلفی به ویژه در منابع لاتین به توسعه‌ی چگونگی تصمیم‌گیری درباره‌ی مجموعه‌گستری مبادرت کرده‌اند که موجب شد تا در این تحقیق به نظرخواهی درباره‌ی زمینه‌ی مجموعه‌های دانشگاهی با مدیریت مناسب و اعمال سیاست‌گذاری به موقع به منظور رفع نیاز کاربران اهتمام شود. با توجه به بیان مسأله و مرور نتیجه‌گیری از پیشینه‌ی پژوهش، هدف از انجام این تحقیق، مبتنی بر آن شد که به شناسایی دیدگاه کتابداران و کارکنان کتابخانه‌های دانشگاه‌های اصفهان و علوم پزشکی با توجه به مؤلفه‌های مجموعه‌گستری Lee در کتابخانه‌های دانشگاهی بپردازد. بر این قرار، یکی از زمینه‌های نظری قابل توجه در حوزه‌ی مجموعه‌سازی در کتابداری مدرن با دیدگاه‌های بومی مورد سنجش و ارزیابی واقع شد.

روش بررسی

با توجه به ماهیت موضوع و هدف‌های پژوهش، این مطالعه از

نوع توصیفی-پیمایشی است. این پژوهش از آن جهت توصیفی بود که هدف محقق از انجام پژوهش، توصیف عینی، واقعی و منظم خصوصیات یک موقعیت یا یک موضوع است (۱۵) و به آن دلیل پیمایشی بود که پیش فرض اصلی این است که با به کارگیری دقیق روش‌های علمی، می‌توان از طریق مطالعه‌ی نمونه‌ی پاسخ‌گویان گزیده شده از گروهی کوچک‌تر، به استنتاج‌هایی در مورد گروه بزرگ نایل شد (۱۶).

جامعه‌ی آماری پژوهش، کلیه‌ی مدیران و کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه‌های اصفهان (۶۵ نفر) و علوم پزشکی اصفهان (۶۴ نفر) در سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ بودند.

به منظور تعیین حجم نمونه پس از انجام مطالعه‌ی مقدماتی و برآورد واریانس از فرمول نمونه‌گیری عمومی کوکران استفاده شد. با توجه به فرمول مزبور، تعداد ۸۶ نفر به عنوان نمونه انتخاب گردید که پس از توزیع پرسش‌نامه‌ها، تعداد ۷۶ پاسخ‌نامه دریافت شد. از آن جا که جامعه‌ی آماری دارای گروه‌های کوچک‌تری بود، برای نمونه‌گیری از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم استفاده شده است (۱۷).

در این پژوهش، از پرسش‌نامه محقق ساخته جهت گردآوری داده‌ها بهره‌جویی شد که شامل ۳۷ سؤال می‌باشد. به منظور تعیین روایی پرسش‌نامه از دیدگاه خبرگان و تعیین پایایی (Reliability)، پس از انجام یک مطالعه‌ی مقدماتی بین ۳۰ نفر از اعضای نمونه مبادرت به محاسبه‌ی واریانس جامعه و با بهره‌جویی از فرمول ضریب Cronbach's alpha ۰/۹۶۷ محاسبه گردید. تجزیه و تحلیل اطلاعات در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی، با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه‌ی ۱۶ (version 16, SPSS Inc., Chicago, IL) صورت گرفته است. در سطح آمار توصیفی از فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار و واریانس در قالب جدول و نمودار و در سطح آمار استنباطی، نظر به این که استفاده از آزمون پارامتریک مستلزم اطمینان از نرمال بودن توزیع داده‌ها می‌باشد، ابتدا آزمون Kolmogdrove-Smirnov اجرا و پس از آن برای تجزیه و تحلیل داده‌ها با توجه به متغیرهای مورد بررسی از آزمون‌های t ، تحلیل واریانس یک راهه، آزمون t^2 ،

آزمون Levine استفاده شد.

مربوط به گویهی «مقایسه‌ی منابع الکترونیکی در حوزه‌ای مشخص با یکدیگر» با میانگین ۳/۱۲، در زمینه‌ی مؤلفه‌ی

یافته‌ها

در مرحله‌ی تجزیه و تحلیل، اطلاعات و داده‌ها در جهت پاسخ‌گویی سؤالات و ارزیابی آن مورد بررسی قرار گرفت. استفاده از روش‌های آماری جهت تجزیه و تحلیل به دو شکل آمار توصیفی و استنباطی انجام پذیرفته است.

بر اساس جدول ۱، تعداد کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان ۱۲۹ نفر بوده‌اند.

داده‌های جدول ۲ در زمینه‌ی مؤلفه‌ی «تدوین خطمشی مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی» نشان داد که بیشترین میانگین از دیدگاه کتابداران و کارکنان کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان به گویهی «شناسایی و تبیین خطمشی موجود برای نیاز کاربران» با میانگین ۳/۶۲، کمترین میانگین مربوط به گویهی «خطمشی مدون برای مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی» با میانگین ۳/۰۰، در زمینه‌ی مؤلفه‌ی «تخصیص منابع و نگهداری سابقه‌ای از بودجه» بیشترین میانگین از دیدگاه کتابداران و کارکنان کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان به گویهی «گنجاندن اهداف و وظایف کلان سازمان مادر و جنبه‌های مختلف در برنامه‌ی تخصیص بودجه» با میانگین ۳/۹۱ و کمترین میانگین مربوط به گویهی «تدبیر در مورد منابع الکترونیکی رایگان که ممکن است در آینده هزینه‌ای داشته باشد» با میانگین ۲/۴۹، در زمینه‌ی مؤلفه‌ی «آگاهی از وجود منابع اطلاعاتی» بیشترین میانگین از دیدگاه کتابداران و کارکنان کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان به گویهی «الزام آموزش کاربران درباره‌ی منابع الکترونیکی» با میانگین ۴/۳۳ و کمترین میانگین مربوط به گویهی «تأثیر منابع غیر رسمی مانند سیاهه‌های پست الکترونیک، سمینارها و وبسایت‌ها نسبت به بروشورهای تبلیغاتی» با میانگین ۲/۵۹، در زمینه‌ی مؤلفه‌ی «ارزیابی انتشارات» بیشترین میانگین از دیدگاه کتابداران و کارکنان کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان به گویهی «بررسی محتوای مرتبط و مناسب در ارزیابی منابع الکترونیکی مجموعه» با میانگین ۴/۰۴ و کمترین میانگین

جدول ۱: عوامل جمعیت شناختی نمونه‌ی آماری کتابخانه‌های دانشگاهی اصفهان

عوامل جمعیت شناختی		توزیع جامعه	
جنسیت	مرد	۱۷ نفر	۲۲/۷ درصد
	زن	۵۸ نفر	۷۷/۳ درصد
	جمع	۷۵	
مدرک تحصیلی	دیپلم	۴ نفر	۵/۳ درصد
	کاردانی	۲ نفر	۲/۶ درصد
	کارشناسی	۵۲ نفر	۶۸/۴ درصد
	کارشناسی ارشد و بالاتر	۱۸ نفر	۲۳/۷ درصد
	جمع	۷۶ نفر	۱۰۰
رشته‌ی تحصیلی	کتابداری	۵۱ نفر	۶۷/۱ درصد
	غیر کتابداری	۲۵ نفر	۳۲/۹ درصد
	جمع	۷۶ نفر	۱۰۰
پست سازمانی	مدیریت یا سرپرستی	۱۵ نفر	۲۰/۰ درصد
	خدمات عمومی	۴۶ نفر	۶۱/۳ درصد
	خدمات فنی	۱۴ نفر	۱۸/۷ درصد
سابقه خدمت	جمع	۷۵ نفر	۱۰۰ درصد
	کمتر از ۵ سال	۱۳ نفر	۱۷/۱ درصد
	۶-۱۰ سال	۱۷ نفر	۲۲/۴ درصد
	۱۱-۱۵ سال	۱۳ نفر	۱۷/۱ درصد
	۱۶-۲۰ سال	۲۰ نفر	۲۶/۳ درصد
سن	۲۰ سال و بالاتر	۱۳ نفر	۱۷/۱ درصد
	جمع	۷۶ نفر	۱۰۰
	کمتر از ۲۹ سال	۱۴ نفر	۱۸/۴ درصد
	۳۰-۳۹ سال	۳۱ نفر	۴۰/۸ درصد
	۴۰-۴۹ سال	۲۶ نفر	۳۴/۲ درصد
نوع کتابخانه	۵۰ سال بیشتر	۵ نفر	۶/۶ درصد
	جمع	۷۶ نفر	۱۰۰
	کتابخانه مرکزی	۲۵ نفر	۳۲/۹ درصد
	کتابخانه دانشکده‌ای	۵۱ نفر	۶۷/۱ درصد
	جمع	۷۶ نفر	۱۰۰

جدول ۲: توزیع فراوانی و درصد میزان پاسخ‌گویی آزمودنی‌ها به مؤلفه‌های مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی

مؤلفه	گویه	درجه فراوانی	رتبه رتبه	رتبه رتبه	حاصلی	حاصلی	حاصلی	حاصلی	حاصلی	حاصلی	حاصلی	حاصلی
تدوین خط‌مشی مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی	خط‌مشی مدون برای مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی	فراوانی	۲	۱۴	۴۵	۱۲	۳	۷۶	۳/۰۰			
		درصد	۲/۶	۱۸/۴	۵۹/۲	۱۵/۸	۳/۹	۱۰۰/۰				
شناسایی و تبیین خط‌مشی موجود برای نیاز کاربران	شناسایی و تبیین خط‌مشی موجود برای نیاز کاربران	فراوانی	۱۲	۳۱	۲۶	۶	۱	۷۶	۳/۶۲			
		درصد	۱۵/۸	۴۰/۸	۳۴/۲	۷/۹	۱/۳	۱۰۰/۰				
تخصیص منابع و نگهداری سابقه‌ای از بودجه	تدبیر در مورد منابع الکترونیکی رایگان که ممکن است در آینده هزینه‌ای داشته باشد.	فراوانی	۰	۹	۲۳	۳۹	۴	۷۵	۲/۴۹			
		درصد	۰	۱۲/۰	۳۰/۷	۵۲/۰	۵/۳	۱۰۰/۰				
گنجاندن اهداف و وظایف کلان سازمان مادر و جنبه‌های مختلف در برنامه تخصیص بودجه	گنجاندن اهداف و وظایف کلان سازمان مادر و جنبه‌های مختلف در برنامه تخصیص بودجه	فراوانی	۲۳	۳۰	۱۴	۵	۲	۷۴	۳/۹۱			
		درصد	۳۱/۱	۴۰/۵	۱۸/۹	۶/۸	۲/۷	۱۰۰/۰				
تأثیر منابع غیر رسمی مانند سیاهه‌های پست الکترونیکی، سمینارها و وب سایت‌ها نسبت به بروشورهای تبلیغاتی	تأثیر منابع غیر رسمی مانند سیاهه‌های پست الکترونیکی، سمینارها و وب سایت‌ها نسبت به بروشورهای تبلیغاتی	فراوانی	۲	۵	۳۴	۲۸	۶	۷۵	۲/۵۹			
		درصد	۲/۷	۶/۷	۴۵/۳	۳۷/۳	۸/۰	۱۰۰/۰				
الزام آموزش کاربران درباره منابع الکترونیکی	الزام آموزش کاربران درباره منابع الکترونیکی	فراوانی	۳۹	۲۷	۵	۳	۱	۷۵	۴/۳۳			
		درصد	۵۲/۰	۳۶/۰	۶/۷	۴/۰	۱/۳	۱۰۰/۰				
مقایسه‌ی منابع الکترونیکی در حوزه‌ی مشخص با یکدیگر	مقایسه‌ی منابع الکترونیکی در حوزه‌ی مشخص با یکدیگر	فراوانی	۴	۱۳	۴۸	۸	۲	۷۵	۳/۱۲			
		درصد	۵/۳	۱۷/۳	۶۴/۰	۱۰/۷	۲/۷	۱۰۰/۰				
بررسی محتوای مرتبط و مناسب در ارزیابی منابع الکترونیکی مجموعه	بررسی محتوای مرتبط و مناسب در ارزیابی منابع الکترونیکی مجموعه	فراوانی	۲۲	۳۵	۱۴	۱	۱	۷۳	۴/۰۴			
		درصد	۳۰/۱	۴۷/۹	۱۹/۲	۱/۴	۱/۴	۱۰۰/۰				
توجه منابع الکترونیکی مرجع نسبت به منابع الکترونیکی متنی	توجه منابع الکترونیکی مرجع نسبت به منابع الکترونیکی متنی	فراوانی	۴	۹	۳۲	۲۸	۲	۷۵	۲/۸۰			
		درصد	۵/۳	۱۲/۰	۴۲/۷	۳۷/۳	۲/۷	۱۰۰/۰				
اولویت‌بندی انتشارات سایر منابع الکترونیکی	اولویت‌بندی انتشارات سایر منابع الکترونیکی	فراوانی	۱۹	۲۹	۲۰	۶	۰	۷۴	۳/۸۲			
		درصد	۲۵/۷	۳۹/۲	۲۷/۰	۸/۱	۰	۱۰۰/۰				
طراحی اشتراک انتشارات منابع الکترونیکی بر اساس تعداد کاربران همزمان	طراحی اشتراک انتشارات منابع الکترونیکی بر اساس تعداد کاربران همزمان	فراوانی	۱	۱۰	۳۳	۱۱	۷	۶۲	۲/۷۹			
		درصد	۱/۶	۱۶/۱	۵۳/۲	۱۷/۷	۱۱/۳	۱۰۰/۰				
پرداخت اشتراک انتشارات منابع الکترونیکی بر اساس وسعت سازمانی	پرداخت اشتراک انتشارات منابع الکترونیکی بر اساس وسعت سازمانی	فراوانی	۲۰	۳۰	۱۸	۲	۱	۷۱	۳/۹۳			
		درصد	۲۸/۲	۴۲/۳	۲۵/۴	۲/۸	۱/۴	۱۰۰/۰				

کارکنان کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان به گویه‌ی «پرداخت اشتراک انتشارات منابع الکترونیکی بر اساس وسعت سازمانی» با میانگین ۳/۹۳ و کمترین میانگین مربوط به گویه‌ی «طراحی اشتراک انتشارات منابع الکترونیکی بر اساس تعداد کاربران همزمان» با میانگین ۲/۷۹ بود.

برای پاسخ‌گویی به سؤالات فرعی این پژوهش مبتنی بر این که از دیدگاه کتابداران و کارکنان کتابخانه‌های دانشگاهی

«اولویت‌بندی انتشارات» بیشترین میانگین از دیدگاه کتابداران و کارکنان کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان به گویه‌ی «اولویت منابع الکترونیکی ادواری نسبت به سایر منابع الکترونیکی» با میانگین ۳/۸۲ و کمترین میانگین مربوط به گویه‌ی «توجه منابع الکترونیکی مرجع نسبت به منابع الکترونیکی متنی» با میانگین ۲/۸۰، در زمینه‌ی مؤلفه‌ی «اشتراک انتشارات» بیشترین میانگین از دیدگاه کتابداران و

بر اساس جدول ۳، عامل آگاهی از وجود منابع اطلاعاتی بر بهبود مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی از دیدگاه کتابداران و کارکنان کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان با ۳/۷۶ بیشترین میانگین و عامل تخصیص منابع و نگهداری سابقه‌ای از بودجه بر بهبود مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی از دیدگاه کتابداران و کارکنان کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان با ۳/۱۸ کمترین میانگین را دارا می‌باشد.

بر اساس جدول ۴، که مقدار سطح معنی‌داری از ۰/۰۵ کوچک‌تر است، فرض برابری مقدار میانگین تأثیرگذاری عامل تدوین خطمشی مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی، تخصیص منابع و نگهداری سابقه‌ای از بودجه، اولویت‌بندی انتشارات با مقدار ۳ رد می‌شود. با توجه به فاصله‌ی اطمینان تفاضل میانگین از مقدار ۳، ملاحظه می‌شود که میانگین تأثیرگذاری بیشتر از ۳ بوده است، به این معنی که از دیدگاه کتابداران

شهر اصفهان، تدوین خطمشی مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی، تخصیص منابع و نگهداری سابقه‌ای از بودجه، آگاهی از وجود منابع اطلاعاتی، ارزیابی انتشارات، اولویت‌بندی انتشارات، اشتراک انتشارات تا چه حد بر بهبود مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی مؤثر است، مبادرت به استفاده از آزمون t تک نمونه‌ای شد.

با توجه به جدول ۳، ملاحظه می‌شود که میانگین تأثیر عامل تدوین خطمشی مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی بر بهبود مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی از دیدگاه کتابداران و کارکنان کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان ۳/۳۵ می‌باشد. به طور شهودی قابل ملاحظه است که از دیدگاه کتابداران، بیش از حد متوسط عامل تدوین خطمشی مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی بر بهبود مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی مؤثر است.

جدول ۳: شاخص‌های آماری مؤلفه‌های تدوین خطمشی مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی، تخصیص منابع و نگهداری سابقه‌ای از بودجه، آگاهی از وجود منابع اطلاعاتی، ارزیابی انتشارات، اولویت‌بندی انتشارات، و اشتراک انتشارات

مؤلفه	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد میانگین
تدوین خطمشی مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی	۳/۳۵	۰/۵۹۰	۰/۰۶۷
تخصیص منابع و نگهداری سابقه‌ای از بودجه	۳/۱۸	۰/۴۷۷	۰/۰۵۵
آگاهی از وجود منابع اطلاعاتی	۳/۷۶	۰/۶۴۹	۰/۰۷۴
ارزیابی انتشارات	۳/۶۹	۰/۶۰۰	۰/۰۶۹
اولویت‌بندی انتشارات	۳/۳۰	۰/۴۱۴	۰/۰۴۷
اشتراک انتشارات	۳/۴۲	۰/۵۹۵	۰/۰۶۹

جدول ۴: آزمون t برای مؤلفه تدوین خطمشی مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی، تخصیص منابع و نگهداری سابقه‌ای از بودجه، آگاهی از وجود منابع اطلاعاتی، ارزیابی انتشارات، اولویت‌بندی انتشارات، و اشتراک انتشارات

مؤلفه	مقدار آماره t	درجه‌ی آزادی	سطح معنی‌داری (sig)	تفاوت میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد برای تفاضل میانگین	
					حد بالا	حد پایین
تدوین خطمشی مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی	۵/۲۸۷	۷۵	< ۰/۰۰۱	۰/۳۵	۰/۲۲۳	۰/۴۹۳
تخصیص منابع و نگهداری سابقه‌ای از بودجه	۳/۳۱۰	۷۴	۰/۰۰۱	۰/۱۸	۰/۰۷۲	۰/۲۹۲
آگاهی از وجود منابع اطلاعاتی	۱۰/۲۳۴	۷۴	< ۰/۰۰۱	۰/۷۶	۰/۶۱۷	۰/۹۱۶
ارزیابی انتشارات	۱۰/۰۷۱	۷۴	< ۰/۰۰۱	۰/۶۹	۰/۵۵۹	۰/۸۳۵
اولویت‌بندی انتشارات	۶/۳۸۴	۷۴	< ۰/۰۰۱	۰/۳۰	۰/۲۱۰	۰/۴۰۰
اشتراک انتشارات	۶/۰۳۹	۷۲	< ۰/۰۰۱	۰/۴۲	۰/۲۸۲	۰/۵۶۰

کتابداران، سطح تحصیلات مختلف کتابداران، سابقه‌ی کار مختلف کتابداران، رشته‌ی تحصیلی متفاوت و نوع کار متفاوت کتابداران معنی‌دار نبود. زیرا مقدار سطح معنی‌داری آزمون بزرگ‌تر از ۰/۰۵ است. یعنی بین مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی بر اساس مدل Lee از دیدگاه کتابداران و کارکنان کتابخانه‌ها مبتنی بر عوامل جمعیت‌شناختی جنسیت، سن، سطح تحصیلات، سابقه‌ی کار، رشته‌ی تحصیلی و نوع کار تفاوت معنی‌داری وجود نداشت. از این رو به عامل معنی‌داری در نوع کتابخانه و جزئیات مزبور در جدول ۵ اشاره می‌شود.

بنابر اطلاعات جدول ۵، میانگین نمره‌ی مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌ی مرکزی بیشتر از کتابداران کتابخانه‌ی دانشکده‌ای است. بر اساس آزمون Levine مؤلفه‌ی مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی بر اساس نوع کتابخانه و تساوی میانگین‌ها برای واریانس‌ها و آزمون t اختلاف مشاهده شده بین میانگین نمره‌ی مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌ی مرکزی و کتابخانه‌ی دانشکده‌ای معنی‌دار است، زیرا مقدار سطح معنی‌داری کوچک‌تر از ۰/۰۵ است. یعنی کتابداران کتابخانه‌ی مرکزی و کتابداران کتابخانه‌ی دانشکده‌ای دیدگاه یکسانی نسبت به مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی ندارند.

بحث

در حدود ۵۹/۲ درصد از کتابخانه‌های دانشگاهی اصفهان و علوم پزشکی اصفهان، دارای خطامشی مدون برای مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی می‌باشد و خطامشی موجود در حد زیادی راه‌برد کلی فراهم‌آوری منابع را در سازمان یا کتابخانه مشخص کرده است که امکان تجدید نظر و روزآمدی را دارد و طبق یافته‌های آماری، ۵۸/۷ درصد برآورد

عامل تدوین خطامشی مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی، تخصیص منابع و نگهداری سابقه‌ای از بودجه، اولویت‌بندی انتشارات بر بهبود مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی در حد متوسط رو به زیاد مؤثر است.

بنابر یافته‌های جدول ۴، فرض برابری مقدار میانگین تأثیرگذاری عامل آگاهی از وجود منابع اطلاعاتی، ارزیابی انتشارات، اشتراک انتشارات با مقدار ۳، با توجه به مقدار سطح معنی‌داری که از ۰/۰۵ کوچک‌تر است، رد می‌شود. با توجه به فاصله اطمینان تفاضل میانگین از مقدار ۳، ملاحظه می‌شود که میانگین تأثیرگذاری بیشتر از ۳ می‌باشد، به این معنا که از دیدگاه کتابداران عامل آگاهی از وجود منابع اطلاعاتی، ارزیابی انتشارات، و اشتراک انتشارات بر بهبود مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی در حد زیاد مؤثر است.

برای پاسخ‌گویی به سؤال جمعیت‌شناختی تحقیق، متغیرهای جنسیت، رشته‌ی تحصیلی و نوع کتابخانه با فرض نرمال بودن داده‌ها، ابتدا آزمون همگونی واریانس به کمک آزمون Levine انجام پذیرفت. با توجه به ماهیت دو ارزشی این متغیرها، آزمون مقایسه‌ی میانگین دو جامعه که به کمک آزمون t مستقل انجام می‌شود، به کار گرفته شد.

سپس، متغیرهای سن، میزان تحصیلات، سابقه‌ی کار و نوع کار در کتابخانه بررسی شدند. با توجه به فرض نرمال بودن داده‌ها، ابتدا آزمون همگونی واریانس به کمک آزمون Levine و با توجه به ماهیت چند ارزشی این متغیرها از آزمون F یا مقایسه میانگین چند جامعه‌ی ANOVA (Analysis of variance) استفاده گردید.

بر اساس یافته‌ها، اختلاف مشاهده شده بین میانگین مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی از دیدگاه کتابداران زن و مرد معنی‌دار نبود، همچنین اختلاف مشاهده شده بین میانگین مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی با گروه‌های سنی مختلف

جدول ۵: شاخص‌های آماری مؤلفه‌ی مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی بر اساس نوع کتابخانه

مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد میانگین
کتابخانه‌ی مرکزی	۲۵	۳/۶۰	۰/۳۲۳	۰/۰۶۴
کتابخانه‌ی دانشکده‌ای	۵۱	۳/۳۵	۰/۴۱۵	۰/۰۵۸

منابع کتابخانه می‌دانند (۸).

یافته‌ها نشان داد که بروشورهای تبلیغاتی ناشران در آگاهی از منابع اطلاعاتی الکترونیکی (۴۶/۷ درصد) و پیشنهاد کاربران و همکاران در انتخاب منابع اطلاعاتی (۴۰ درصد) در حد زیادی مؤثر هستند. تا حدودی نیز منابع غیر رسمی مانند سایه‌های پست الکترونیک، سمینارها و وبسایت‌ها نسبت به بروشورهای تبلیغاتی مؤثر هستند. این موضوع به تغییرات و دگرگونی‌های اخیر در زمینه‌ی آگاهی‌رسانی جاری الکترونیکی مرتبط می‌باشد، جنبه‌هایی که مدیریت را با آرای نوینی در دوران حاضر مواجه نموده است.

تبیین فرم پیشنهاد خریداری منابع الکترونیکی در خطمشی مجموعه‌سازی و آموزش کاربران درباره‌ی منابع الکترونیکی در آگاهی از وجود این‌گونه منابع، در حد بسیار زیادی ضروری و الزامی تلقی می‌شود. شه‌میرزادی و فهیم‌نیا، عنوان کردند که به علت سیستم مجموعه‌سازی متمرکز در کتابخانه‌های عمومی کشور تنها ۵/۱ درصد از کتابخانه‌های کشور، فهرست ناشران را ابزاری جهت انتخاب کتاب تلقی کرده‌اند (۳). بیشترین ابزار مورد استفاده در کتابخانه‌های عمومی، مراجعه‌ی مستقیم به کتاب‌فروشی‌ها (۱۵/۵ درصد) است. از دیدگاه کتابداران، عامل آگاهی از وجود منابع اطلاعاتی بر بهبود مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی در حد زیادی مؤثر است.

در بررسی مؤلفه‌ی ارزیابی انتشارات، بررسی محتوای مرتبط و مناسب در ارزیابی منابع الکترونیکی (۴۷/۹ درصد)، هزینه و قابلیت دسترسی در ارزیابی منابع الکترونیکی (۴۹/۳ درصد)، جایگاه صحت و کامل بودن منابع الکترونیکی (۵۸/۷ درصد)، امکانات فنی رضایت‌بخش منابع الکترونیکی (۶۴ درصد) در حد زیادی در کتابخانه‌های دانشگاه‌های اصفهان و علوم پزشکی اصفهان مدنظر قرار می‌گیرد. دادگان خریداری شده در حد زیادی (۵۸ درصد)، به منظور تکمیل منابع الکترونیکی موجود انجام می‌گیرد و تا حدودی منابع الکترونیکی در حوزه‌ای مشخص با یکدیگر مقایسه می‌شوند. از دیدگاه کتابداران عامل ارزیابی انتشارات بر بهبود مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی در حد زیاد مؤثر است. بر این

شده است. همچنین خطمشی موجود نیاز کاربران را به خوبی شناسایی و تبیین می‌کند. یافته‌های مذکور بیانگر اهمیت موضوع خطمشی مدون از دیدگاه کتابداران دانشگاه‌های مورد مطالعه است، ضمن آن که تحقیق رسولی‌آزاد و حسن‌خانی با عنوان «بررسی مجموعه‌سازی کتابخانه‌های تخصصی مؤسسات تحقیقاتی در شهر تهران»، نشان داد که از مجموع ۲۰ کتابخانه‌ی تحت بررسی، ۵ کتابخانه (۲۵ درصد) دارای خطمشی یا آیین‌نامه‌ی مجموعه‌سازی بوده‌اند (۹). بیگدلی و زارعی با بررسی مسایل خطمشی مجموعه‌گستری از دیدگاه مدیران کتابخانه‌های دانشگاه‌های مجری دوره‌ی کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، به این نتیجه رسیدند که از مجموع ۴۴ کتابخانه‌ی مورد بررسی، ۱۳ کتابخانه دارای خطمشی مجموعه‌گستری مدون و ۳۱ کتابخانه فاقد خطمشی هستند (۸). این بررسی‌ها نشان می‌دهد که کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان نسبت به کتابخانه‌های دانشگاهی دیگر روند رو به توسعه‌ای داشته است و با یافته‌های حاصل از دو تحقیق ذکر شده همسو نیست.

حرفه‌مندان زیادی (۴۰/۵ درصد) بر این عقیده هستند که اهداف و وظایف کلان سازمان مادر و جنبه‌های مختلف در برنامه‌ی تخصیص بودجه گنجانده شود، پاسخ‌گویان، تقسیم بودجه میان منابع چاپی و الکترونیکی (۴۶/۷ درصد) و تقسیم بودجه به شکل موضوعی یا رشته‌های دانشگاهی (۵۵/۴ درصد) و خریدهای ضروری در بودجه‌بندی سال جدید (۵۸/۱ درصد) و عدم پیش‌بینی در بودجه‌بندی سال جدید (۵۸/۱ درصد) را تا حدودی اعلام کردند، این موضوع مبین تأثیر بودجه بر نظرات کتابداران به منظور ارائه‌ی راهبردهای مفید خدماتی است، ولی رسولی‌آزاد و حسن‌خانی در تحقیق خود اظهار داشته‌اند که ۳۵ درصد از کتابخانه‌های تخصصی در تهران دارای بودجه‌ی مستقل و مشخصی هستند، هر چند میزان تخصیص را کافی ندانسته‌اند و پاسخ‌گوی نیازهای آنان نیست که بتوانند برای آن برنامه‌ریزی منظم و مشخصی داشته باشند (۹). یافته‌های بیگدلی و زارعی نیز فقدان بودجه‌ی کافی و عدم تخصیص بودجه در ابتدای سال مالی را سبب عدم برنامه‌ریزی مفید و اقتصادی برای تهیه‌ی مواد و

قرار جنبه‌های استانداردسازی با وجوه ارزیابی از نکات قابل توجه برای کتابداران دانشگاهی ایران تلقی می‌شود.

در اولویت‌بندی انتشارات، تا حدودی قیمت منابع الکترونیکی در انتخاب منابع (۴۷/۹ درصد) تأثیر دارد. اولویت‌بندی مشخصی نیز برای خریداری منابع الکترونیکی (۴۶/۷ درصد) در کتابخانه‌های دانشگاه موجود است. منابع الکترونیکی ادواری در حد زیادی نسبت به سایر منابع الکترونیکی (۳۹/۲ درصد) اولویت بیشتری دارد و منابع الکترونیکی مرجع تا حدودی نسبت به منابع الکترونیکی متنی (۴۲/۷ درصد)، بیشتر مورد توجه قرار می‌گیرد. نوری‌زاده قصری، نیز بیان می‌کند که به ترتیب اولویت، روش تهیهی مجلات الکترونیکی به این قرار است که هزینه‌ی اشتراک یک دوره به طور کامل با میانگین ۵/۶۴، مجلات الکترونیکی رایگان و دسترسی آزاد با میانگین ۵/۳۲، مجلات الکترونیکی با پرداخت هزینه‌ی اشتراک کوتاه مدت با میانگین ۴/۱۹، خرید مجلات الکترونیکی به صورت کنسرسیومی با میانگین ۴/۱۰، دریافت مقالات مورد نیاز از مجلات به جای خرید کامل مجله با میانگین ۳/۲۸ می‌باشد (۵). یافته‌ها نشان داد که فروش داده‌ها به صورت یک بسته‌ی مستقل در مجموعه در اولویت قرار دارد. تقاضای جاری در انتخاب منابع تأثیر زیادی (۴۹/۳ درصد) داشت و تا حدودی تقاضای کاربران بر قیمت منابع الکترونیکی (۶۰/۸ درصد) دارای اولویت بود. اکثریت فروش داده‌ها به صورت یک بسته‌بندی مستقل در مجموعه (۴۸/۵ درصد) صورت پذیرفته است و منابع الکترونیکی بیشتر بر اساس دفعات و طول زمان ارتباط (۵۱/۵ درصد) و بر اساس دستیابی به آرشیو مشخص (۵۵/۱ درصد) و وسعت سازمانی (۴۲/۳ درصد) انجام شده است. اشتراک انتشارات منابع الکترونیکی بر اساس تعداد کاربران همزمان (۵۳/۲ درصد) و مدت زمان اشتراک و همچنین گزینه‌هایی که راه را برای لغو اشتراک مشخص می‌کنند، تا حدودی (۶۲/۳ درصد) مورد توجه واقع می‌شود.

یافته‌های شه‌میرزادی و فهیم‌نیا، نشان داد که با وجود ثبت ۸۸/۸ درصد از درخواست‌ها به صورت مکتوب و انعکاس کتبی و شفاهی درخواست‌ها در ۹۲/۸ درصد از موارد، تنها

کمتر از ۲۰ درصد نیازها (۱۷/۸ درصد) از طریق مسؤولان پاسخ داده می‌شود. عدم توجه به نیازهای جامعه‌ی استفاده‌کننده در روند مجموعه‌سازی، موجب عدم کارایی کتابخانه و کاهش مراجعه‌ی اعضا و جلوگیری از توسعه‌ی عضوگیری می‌شود (۳). ماهرالنقش، در بررسی روش‌های توسعه‌ی منابع اطلاعاتی الکترونیکی در کتابخانه‌های تحقیقاتی شهر تهران در مورد اولویت‌های موجود جهت برقراری ارتباط پیوسته با مجموعه‌های دیجیتالی کتابخانه‌ها یا مراکز اطلاع‌رسانی دیگر، بیان داشته است که اکثریت کتابخانه‌های مورد مطالعه ارتباط موضوعی را اولین و مهم‌ترین عامل در برقراری ارتباط پیوسته با مجموعه‌های کتابخانه‌های دیگر عنوان کرده‌اند (۶).

در تحلیل‌های انجام شده میزان مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی از دیدگاه کتابداران زن و کتابداران با رشته‌ی تحصیلی کتابداری نسبت به کتابداران مرد و دارای مدرک تحصیلی غیر از کتابداری پراکندگی کمتری وجود داشت. شاید یکی از دلایل آن‌ها مشابهت‌های رفتاری زنان در تصمیم‌گیری‌های اداری در سازمان‌های ایران و محافظه‌کاری آن‌ها است.

میانگین نمرات مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌ی مرکزی بیشتر از کتابداران کتابخانه‌ی دانشکده‌ای بود و پاسخ‌دهندگان با گروه‌های سنی و سطح تحصیلات مختلف، سابقه‌ی کار و نوع کار متفاوت، دیدگاه یکسانی نسبت به مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی داشتند، این موضوع مبین حساسیت کتابداران ستادی نسبت به کتابداران صف می‌باشد.

در نهایت بین مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی شهر اصفهان مبتنی بر عوامل جمعیت شناختی جنسیت، سن، سطح تحصیلات، سابقه‌ی کار، رشته‌ی تحصیلی، نوع کتابخانه و نوع کار تفاوت معنی‌داری وجود نداشت، اما بین مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های مرکزی و دانشکده‌ای معنی‌دار بود و دیدگاه یکسانی نسبت به مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی نداشتند.

- امکان تجدید نظر و روزآمدسازی خطمشی مجموعه‌سازی،
 - تخصیص بودجه در اهداف و وظایف کلان سازمان مادر و توجه به تقسیم بودجه در حوزه‌های منابع چاپی و الکترونیکی،
 - تأکید بر تدابیری از بهره‌جویی در منابع الکترونیکی رایگان،
 - آموزش کاربران در استفاده‌ی منابع الکترونیکی،
 ضمن آن که می‌توان به سنجش دیدگاه کتابداران دیگر سازمان‌ها در زمینه‌ی مجموعه‌سازی منابع الکترونیکی، بررسی عوامل مؤثر در خریداری منابع اطلاعاتی کشور و خارج از کشور در کتابخانه‌ها، موانع و مشکلات پیاده‌سازی مؤلفه‌های پژوهش حاضر در کتابخانه‌های دیگر به منزله‌ی زمینه‌های کاربردی این تحقیق اشاره کرد.

نتیجه‌گیری

بر اساس پژوهش حاضر، آشکار شد که گرایش کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه‌های اصفهان و علوم پزشکی اصفهان مبتنی بر آگاهی از وجود منابع اطلاعاتی و ارزیابی انتشارات از جایگاه در خور شایسته‌ای برخوردار بوده‌اند، هر چند در زمینه‌های جمعیت شناختی دیدگاه‌های کتابداران دانشگاه‌های مزبور در تبیین مؤلفه‌های مجموعه‌سازی مورد بررسی همسان و همگون قلمداد شده است، ولی نگرش کتابداران کتابخانه‌های مرکزی و دانشکده‌ای به منزله‌ی تنوع کاربران جایگاه متفاوتی را از منظر ساخت مجموعه فراهم آورده است.

پیشنهادها

بر این اساس پیشنهادات کاربردی این پژوهش مبتنی بر زمینه‌های ذیل می‌باشد:

References

1. Horri H, Afshar E. Encyclopedia of Library and Information Science [Online]. 2007; Available from: URL: <http://portal.nlai.ir/daka/default.aspx/> [In Persian].
2. Deegan M, Tanner S. Digital Futures: Strategies for the Information Age. Atlanta, GA: Neal-Schuman Publishers, Incorporated; 2002.
3. Shahmirzadi T, Fahimnia F. The Study of Providing and Collection Development in Public Libraries in Iran. Faslname-Ketab 2009; 20(1): 111-36. [In Persian].
4. Lee SC. Electronic Collection Development: A Practical Guide. Atlanta, GA: Neal Schuman Pub; 2002.
5. Noorizadeh Ghasri A. Status of Preparing and Purchasing the Electronic Resources in Tehran Governmental Specialized Libraries from Viewpoint of Library Manager. Research on Information Sciences & Public Libraries 2010; 16(61): 139-56. [In Persian].
6. Maher Alnagsh B. Reviewing the Ways to Develop Electronic Information Resources in Digital Libraries in Tehran. Faslname-Ketab 2006; 17(2): 85-96. [In Persian].
7. Hamidi A. Electronic Journals Selection and Evaluation Criteria for Research and University Libraries [Thesis]. Shiraz, Iran: School of Human Sciences, Shiraz University; 2004. [In Persian].
8. Bigdeli Z, Zarei A. Collection Development Policy Issues from the Perspective of Library Managers of Executive Universities for MSc Courses in Librarianship and Informatics. Faslname-Ketab 2003; 14(1): 23-34. [In Persian].
9. Rasouli Azad MR, Hassan Khani Z. The Study of Collection Development in Special Libraries and Research Institutes in City of Tehran. Epistemology 2008; 1(1): 55-65. [In Persian].
10. Premchand-Mohammed Sh. Bridging the gap between print and electronic resources at a multi-campus university library. VINE 2011; 41(3): 315-33.
11. Martin J, Zaghloul R. Planning for the acquisition of information resources management core competencies. New Library World 2011; 112(7/8): 313-20.
12. Kanwal A. University libraries in Pakistan and status of collection management policy: Views of library managers. Library Collections, Acquisitions, and Technical Services 2006; 30(3-4): 154-61.
13. Blake JC, Schleper SP. From data to decisions: Using surveys and statistics to make collection management decisions. Library Collections, Acquisitions, and Technical Services 2004; 28(4): 460-4.
14. Tonta Y. Collection development of electronic information resources in Turkish university libraries. Library Collections, Acquisitions and Technical Services 2001; 25(3): 291-8.

15. Busha CH, Harter SP. Research methods in librarianship: techniques and interpretation. San Diego CA: Academic Press; 1980.
16. Kumar K. Research Methods in Library and Information Science. Trans. Rahadoust F, Khosravi F. Tehran, Iran: National Library of Islamic Republic of Iran; 2003.
17. Shabani A, Saadat R. Research seminar and proposal in library and information science. Tehran, Iran: Chapar Publication; 2010. [In Persian].

Archive of SID

Perspectives of Librarians in University of Isfahan and Isfahan University of Medical Sciences about the Necessity of Stuart Lee's Collection Development Factors in Libraries of University*

Maryam Aghareb Parast, MSc¹; Ahmad Sha'bani²; Hadi Sharif Moghaddam³; Fatemeh Naderikharaji, MSc⁴

Original Article

Abstract

Introduction: The main objective of libraries is the selection and preparation of information resources. This research aimed to investigate the perspectives of librarians in University of Isfahan and Isfahan University of Medical Sciences about the necessity of Stuart Lee's collection development factors in libraries of university.

Methods: This was a descriptive survey in which a questionnaire was used for data collection. The study population consisted of 129 librarians in academic libraries of University of Isfahan and Isfahan University of Medical Sciences in 2010-2011, the sample size was estimated to be 86 subjects and finally 76 questionnaires were returned. This research was analyzed using descriptive and inferential statistics. For verifying the face validity of questionnaire, it was given to other professors of Library and Information Sciences in University of Isfahan and their suggestions were applied and the reliability of the questionnaire was also estimated 82% using Cronbach's Alpha.

Results: About 59.2% of the academic libraries in Isfahan had a written policy for electronic resources collection management. 40.5% of respondees believed that the major duties and goals of the mother organization and its various aspects are included in the budget program. The cost of resources with 47.9% affected the priority of publications. The periodical electronic resources had high priority compared to other electronic resources.

Conclusion: Academic libraries of Isfahan have taken a growing trend in collection management, although a long road lies ahead to complete the utility.

Keywords: Library Collection Development; Electronic Resources; Information Resources; Academic Libraries; Librarians

Received: 21 Apr, 2012

Accepted: 16 Dec, 2012

Citation: Aghareb Parast M, Sha'bani A, Sharif Moghaddam H, Naderikharaji F. **Perspectives of Librarians in University of Isfahan and Isfahan University of Medical Sciences about the Necessity of Stuart Lee's Collection Development Factors in Libraries of University.** Health Inf Manage 2013; 10(1): ??

* This article was an independent research with no financial aid.

1- Librarianship and Information Sciences, School of Literature and Humanities, Payame Noor University of Mashhad, Mashhad AND Librarian, The University of Isfahan, Isfahan, Iran

2- Associate Professor, Department of Library and Information Science, Faculty of Education and Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran (Corresponding Author) Email: shabania@edu.ui.ac.ir

3- Associate Professor, Information Technology and Management, School of Literature and Humanities, Payame Noor University of Mashhad, Mashhad, Iran

4- Librarianship and Information Sciences, Library and Information Sciences, School of Education and Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran